

Stockholm, maj 2014

Konstnärernas Riksorganisation (KRO) och Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF) företräder över 3 300 professionella bild- och formkonstnärer i Sverige. Vårt mål är att förbättra konstnärernas sociala och ekonomiska villkor och därmed göra det möjligt för konstnärer att vara yrkesverksamma.

Utsikt från ateljéerna 2014

Den här rapporten - Utsikt från ateljéerna - bygger på en enkät med Sveriges yrkesverksamma konstnärer och konsthantverkare. 2 478 professionella konstnärer och konsthantverkare, alla medlemmar i KRO, KIF och/eller BUS, har svarat på enkäten, vilket innebär en svarsfrekvens på 38 procent (motsvarande siffra 2011 var 29 procent).

Rapporten inleds med en sammanfattning och analys. Därefter följer redovisning av enkätsvar på frågor som rör inkomster, försörjning och socialförsäkringssystemen. Senare under året kommer även en rapport där svaren redovisas utifrån vilka län konstnärerna är boende samt rapporten Konstnärerna och MU-avtalet.

Enkäten besvarades digitalt mellan den 17 december 2013 och 13 januari 2014. Utskick om förfrågan att delta gick ut till sammanlagt 6 525 medlemmar i BUS, KRO och KIF. Av de svarande var 318 medlemmar i KIF, 1 428 i KRO och 2 269 i BUS. KRO- respektive KIF-medlemmar är i hög utsträckning även medlemmar i BUS.

Mönstret i andelen svaranden efter kön är detsamma som i föregående enkäter. I årets enkät är 68 procent kvinnor och 31 procent män¹. Det finns helt enkelt färre manliga professionella bild- och formkonstnärer än kvinnliga, även om fördelningen inte är riktigt så skev som enkäten indikerar; en större andel av kvinnorna i konstnärskåren har valt att besvara enkäten i jämförelse med männen. Över hälften av de svarande bor i storstadsregionerna: Stockholms län (34,81 procent), Västra Götalands län (16,24 procent) och Skåne län (14,40 procent).

¹ 0,51 procent (14 personer) väljer att varken definiera sig som kvinna eller man.

För att kunna göra jämförelser bakåt i tiden återkommer ett antal frågor från 2008 och 2011 års enkäter. Ordet ”konstnär” används genomgående i betydelsen ”bild- och formkonstnär” om inget annat anges. Alla respondenter har inte besvarat alla frågor.

Sammanfattning och analys

Den ”typiske” konstnären och konsthantverkaren är ”kombinator”, det vill säga driver sin konstnärliga verksamhet i egen firma och extrajobbar som anställd/vikarie eller som projektanställd för att få ekonomin att gå runt. Åtta av tio konstnärer driver den konstnärliga verksamheten i ett företag.

Enkätsvaren ger ingen munter läsning. De visar på en yrkeskår som brinner för sitt arbete men har svårt att försörja sig på sin konst. Sex av tio bild- och formkonstnärer lägger ner mer än 50 procent av sin totala arbetstid på sitt skapande men trots det blir inkomsterna blygsamma. Varannan konstnär får in mindre än en fjärdedel av den taxerade inkomsten från en konstnärlig verksamhet.

Manliga konstnärer brödjobbar i något mindre grad än sina kvinnliga kollegor. Kvinnor tvingas lägga något mindre tid på sitt konstnärliga skapande än männen.

När inkomster från både lönearbete och den konstnärliga verksamheten räknats samman har drygt sex av tio (64 procent) en taxerad årsinkomst på 160 000 kronor eller mindre. Det motsvarar som mest en månadsinkomst på 13 300 kronor. För fyra av tio är årsinkomsten bara 100 000 kronor eller mindre.

Jämfört med 2011 års konstnärenskät är skillnaderna i inkomst endast marginella. Även för tre år sen uppgav 64 procent av konstnärerna att de hade en månadsinkomst på 13 300 kr eller mindre. Medan inkomsterna alltså har stått stilla den senaste treårsperioden har konsumentpriserna ökat. Konstnärernas realinkomster har därmed sjunkit.

Det finns dock differenser i vissa intervall. Kvinnliga konstnärer återfanns redan 2011 i de lägre inkomstintervallerna i högre grad än sina manliga kollegor. Mönstret går igen i 2014 års undersökning och har ökat något. 2011 uppgav 66 procent av kvinnorna och 61 procent av männen att inkomsten var mindre än 160 000 kronor, 2014 är motsvarande siffror 67 och 58 procent. Kvinnor dominerar i inkomstintervallen 0 – 160 000 kronor medan männen är överrepresenterade i inkomstintervallen från 160 000 kronor och uppåt. Genom att inkomsterna har stått stilla men konsumentpriserna gått upp, så har de låga inkomsterna i reella termer sjunkit.

Det är bara 35 procent av konstnärerna som kan ägna mer än 75 procent av sin arbetstid till den konstnärliga verksamheten. Tydligt är också att den andelen sjunker över tid. 2011 uppgav 44 procent en konstnärlig sysselsättningsgrad på mer än 75 procent. Tre år innan dess, i 2008 års enkätundersökning, var motsvarande siffra 45 procent.

Men problemen handlar inte enbart om inkomsten utan även om socialförsäkringssystemen. I egenskap av företagare och kombinatörer (både företagare och anställd) är det nämligen långtifrån självklart att konstnärerna kan ta del av de trygghetssystem som de bidrar till.

Sju av tio konstnärer uppger att de inte sökt ersättning från Försäkringskassan när de varit hemma med sjukt barn. Varannan svarande har varit sjuk det senaste året utan att anmäla det till Försäkringskassan. Konstnärerna betalar alltså in till socialförsäkringssystem som många gånger inte ger någon trygghet tillbaka. Regelverken är helt enkelt inte anpassade till konstnärers och kulturskapares arbetsmarknad. Samma sak gäller arbetslöshetskassan, som fler än sex av tio konstnärer inte ansluter sig till.

Undersökningen visar att samhället står inför en betydande utmaning. De flesta medborgare och politiker i Sverige talar sig varma för konsten och ser konstnärerna som en viktig resurs i samhället. Det vittnar bland annat ca 3,5 miljoner besök på konstutställningar om, vilket är nästan lika många som Allsvenskan i fotboll och Svenska Hockeyligan tillsammans². Den fria konsten utmanar och har ett egenvärde i sig, den slår broar genom tid och rum och delar erfarenheter mellan människor. Som FN slår fast i en ny rapport: En fri konst är central för demokratin och för vår förståelse av att vara människa. Men den skapar också olika mervärden och gör Sverige till ett attraktivt land. Varje offentligt satsad krona på Nordiska Akvarellmuseet genererar ett 20 gånger större samhällsekonomiskt värde, enligt forskare vid Handelshögskolan i Göteborg.

Men en vital konstscen kräver att konstnärerna kan verka under rimliga villkor. Hur ska vi annars få unga människor att våga satsa på konsten? Trots att sex av tio svenska konstnärer idag har en månadsinkomst på under 13 300 kr investerar staten bara ett par procent av kulturbudgeten på den samtida konsten.

Med en expansiv konstpolitik, där efterfrågan på konst och konsthantverk stimuleras och konstnärerna i högre utsträckning får betalt för sitt arbete med utställningar och andra konstnärliga verksamheter, skulle fler av Sveriges välutbildade och kreativa konstnärer försörja sig på det de är utbildade för: konsten. Arbetstillfällena skulle då också frigöras i andra sektorer.

Med följande förslag kan villkoren för konsten förändras i grunden och därmed göra det möjligt för bild- och formkonstnärer att få anständiga villkor och vara yrkesverksamma just som konstnärer:

1. Gör bild- och formkonsten till ett prioriterat kulturområde efter årets val. Staten behöver en nationell strategi och ett handlingsprogram för bild- och formområdet. Den bör ta ett helhetsgrepp på konstscenen och bild- och formkonstnärers ekonomiska och sociala villkor.

² Enligt Myndigheten för Kulturanalys gjordes det 17,4 miljoner besök på museum år 2012. Av museernas permanenta utställningar är 21 procent inriktade på konst. Med en grov uppskattning görs alltså 3,5 miljoner besök på konstmuseum och då är inte Sveriges alla konsthallar inräknade. Siffran kan jämföras med Svenska Hockeyligan som lockade ca två miljoner besökare 2013/14 och Allsvenskan lockade 1,8 miljoner år 2013.

2. Fördubbla statens stöd till bild- och formkonsten. Det frigör resurser för att stimulera konstmarknaden, finansiera MU-avtalet fullt ut, stimulera fler aktörer att anta procentregeln för konstnärlig gestaltning, bygga ut den upphovsrättsligt baserade IV-ersättningen, göra korttidsstipendier pensionsgrundande, tillföra projektmedel för den professionella konsten etc.
3. Ställ krav på att landets alla utställningsarrangörer som erhåller statliga bidrag ska tillämpa MU-avtalet fullt ut.
4. Erbjud ett starpaket för kommuner, landsting och fastighetsbolag som antar procentregeln för konstnärlig gestaltning vid ny- och ombyggnad. Det här är särskilt viktigt i en tid då miljonprogramsområdena ska rustas upp. Ge myndigheter och statliga bolag ett särskilt direktiv i enlighet med Konstnärsnämndens nya rapport.
5. Stärk upphovsrätten för bild och form. IV-ersättningen bör nå samma nivå som biblioteksersättningens individuella del (15 mkr saknas). Bildkonstnärernas rättigheter inom upphovsrätten är starkt beskuren och effekterna av det bör mildras. Förstärk konstnärens förhandlingsposition vid uppdrag. Stärk följerätten genom att revidera EU-direktivet och inför effektiva sanktionsåtgärder för att säkerställa redovisning från konsthandeln.
6. Stimulera efterfrågan på konst och konsthantverk så att fler konstnärer kan försörja sig som konstnärer. Inför kultur moms motsvarande bokmomsen (6 %) och en avdragsrätt för företags förstagångsinköp av ny samtida konst.
7. Social trygghet för kulturskapare ger en självständig konstnärskår och fri konst. Anpassa trygghetssystemen för konstnärer och konsthantverkare som ofta har små och oregelbundna inkomster och är kombinatörer (både företagare och anställd). Systemen ska skapa incitament för ett livslångt konstnärskap. Socialförsäkringsutredningen bör uppmuntras att särskilt utreda kulturskapares förutsättningar.

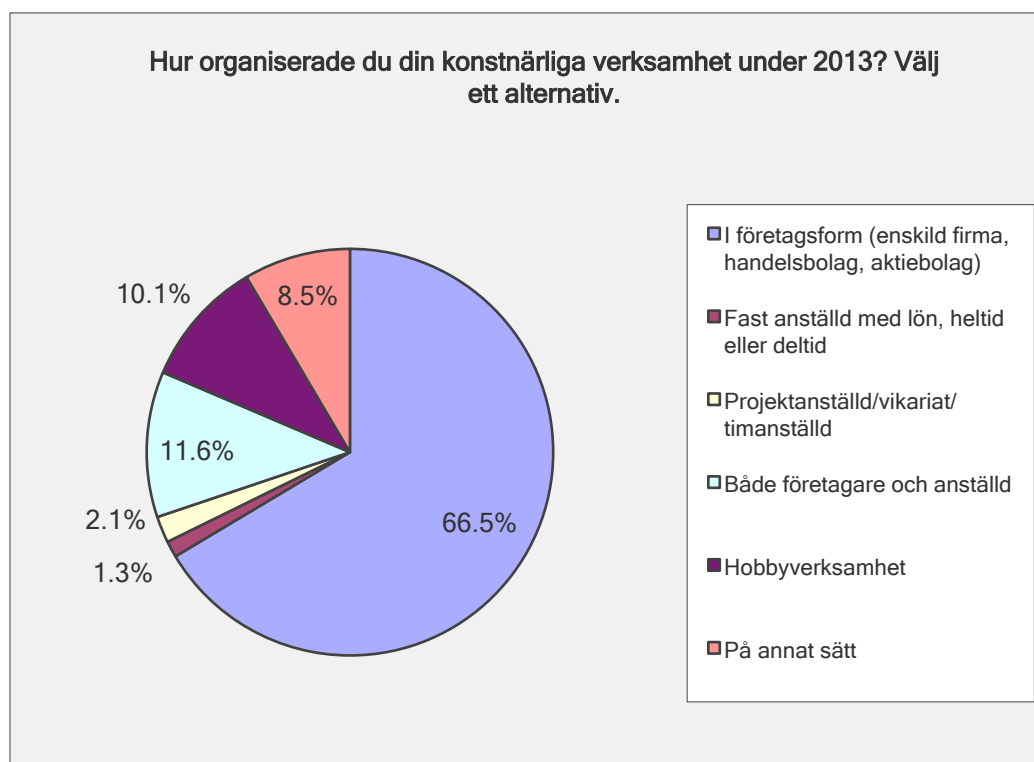
Enkätsvaren visar på en mycket oroväckande utveckling för Sverige som konstnation. Att bygga ett starkt konstnärskap måste få ta tid, men idag tvingas alltför många konstnärer att ge upp av ekonomiska skäl. Ska vi få dagens unga talanger att våga satsa på konsten behövs en konstpolitik som tar tillvara de konstnärliga resurserna i samhället.

Rapportförfattare:

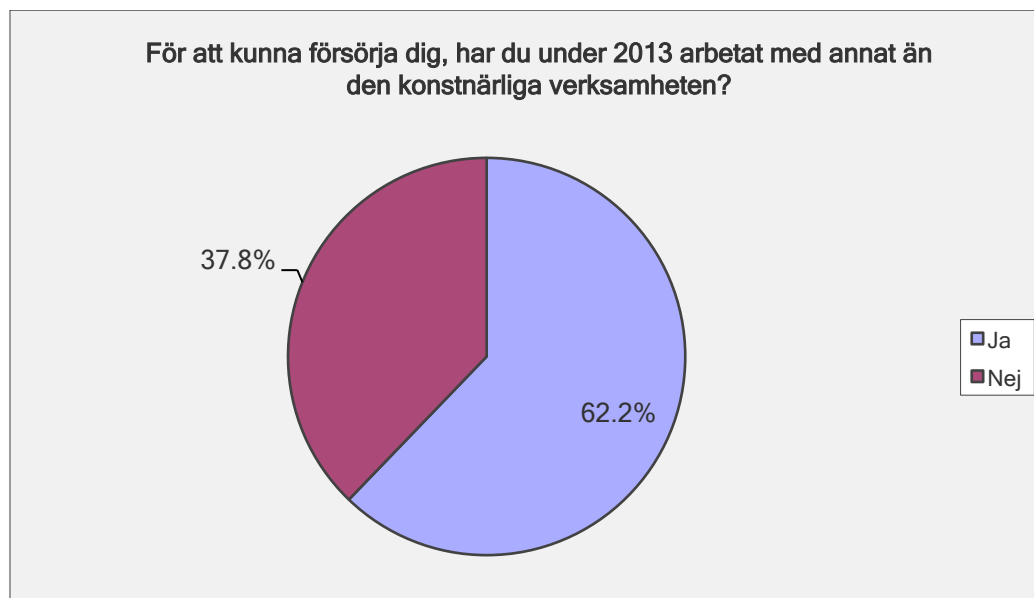
Rose-Marie Fast, journalist

Pontus Björkman, politisk sekreterare KRO/KIF

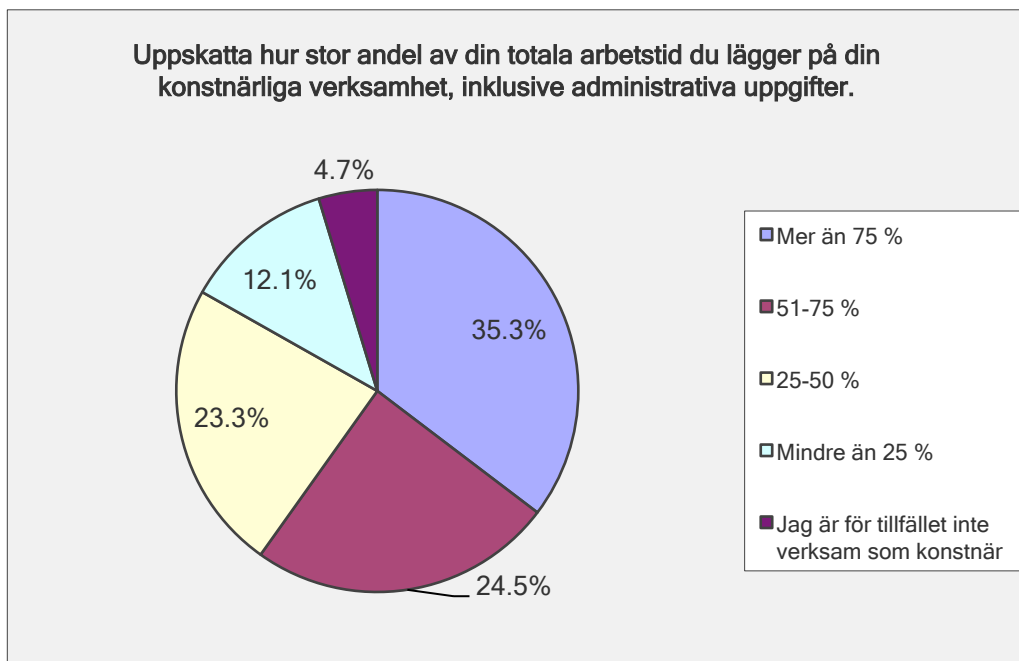
Enkät svar: Inkomster, konstnärlig arbetstid och försörjning

De flesta konstnärer är kombinatorer, de har ett eget företag som kompletteras med inkomster från olika slags anställningar. Undersökningen visar att närmare åtta av tio bild- och formkonstnärer (66,52 procent plus 11,56 procent) driver sin konstnärliga verksamhet i ett företag.

Sex av tio (62,22 procent) har under 2013 arbetat med annat än den konstnärliga verksamheten för att kunna försörja sig. När statistiken delas upp på kvinnor och män blir det tydligt att fler kvinnor än män arbetar med annat än sin konst för att kunna försörja sig; 64,21 procent kvinnor och 58,52 procent män.

Samma fråga fördelat på kvinnor och män³:

	Mer än 75 %	51-75 %	25-50 %	Mindre än 25 %	Jag är för tillfället inte verksam som konstnär	Totalt
Q3: Kvinna	32,83% 543	26,06% 431	23,82% 394	12,03% 199	5,26% 87	1 654
Q3: Man	40,48% 319	21,83% 172	21,83% 172	12,56% 99	3,43% 27	789
Totalt antal svarade	862	603	566	298	114	2442

Sex av tio konstnärer (59,85 procent) lägger ner mer än hälften av sin totala arbetstid på sin konstnärliga verksamhet. Den här frågan är intressant att jämföra med frågan där svaranden uppskattar hur stor del av den taxerade inkomsten som fås in från konstnärskapet. På den frågan (se diagram sid 9) uppger varannan konstnär att den utgör 25 procent eller mindre. Konstnärerna lägger alltså ned betydande tid på den konstnärliga verksamheten som dock ger låga inkomster.

Jämfört mellan kvinnor och män syns den största skillnaden i det högsta intervallet; konstnärer som lägger ner mer än 75 procent av sin tid på sitt skapande. Här återfinns fyra av tio män (40,48 procent) och något mer än tre av tio kvinnor (32,83 procent). I genomsnitt uppger 35,3 procent att de ägnar mer än 75 procent av sin tid åt konsten.

Sedan 2011 har den totala tiden som ägnas åt konstnärskapet sjunkit. Då uppgav 43,57 procent en konstnärlig sysselsättningsgrad på mer än 75 procent. Tre år innan dess, i 2008 års

³ Antal svarande skiljer sig mellan totalt antal svaranden och svaranden uppdelat efter kön, vilket beror på att alla inte har svarat på frågan om kön.

enkätundersökning, var motsvarande siffra 45 procent. Sedan 2008 finns alltså en tydlig trend att konstnärer tvingas lägga allt mindre tid på sin konstnärliga verksamhet.

Ett genomgående mönster över tid är också att män lägger mer tid på sitt konstnärliga skapande än vad kvinnor gör.

Uppskatta din sammanlagda taxerade inkomst (konstnärlig verksamhet och andra inkomster) för år 2012.	
Svarsval	Svar
0 kronor	5,7%
1-50 000 kronor	20,0%
50 001-100 000 kronor	16,8%
100 001-160 000 kronor	21,7%
160 001-200 000 kronor	13,2%
200 001-300 000 kronor	13,4%
300 001-400 000 kronor	6,1%
400 001-600 000 kronor	2,2%
Mer än 600 000 kronor	1,0%

Fler än sex av tio bild- och formkonstnärerna, 64,13 procent, uppger att de har en taxerad årsinkomst på 160 000 kronor eller mindre. Det motsvarar som mest en inkomst på 13 300 kronor i månaden. Även för tre år sedan uppgav 64 procent av konstnärerna att de hade en månadsinkomst på 13 300 kr eller mindre. Medan inkomsterna alltså har stått stilla för majoriteten av konstnärerna den senaste treårsperioden har konsumentpriserna ökat. Konstnärernas realinkomster har därmed sjunkit.

Fyra av tio konstnärer (42,45 procent) hamnar i intervallet 100 000 kronor eller mindre. Fördelat över ett år motsvarar det som mest 8 300 kronor i månaden.

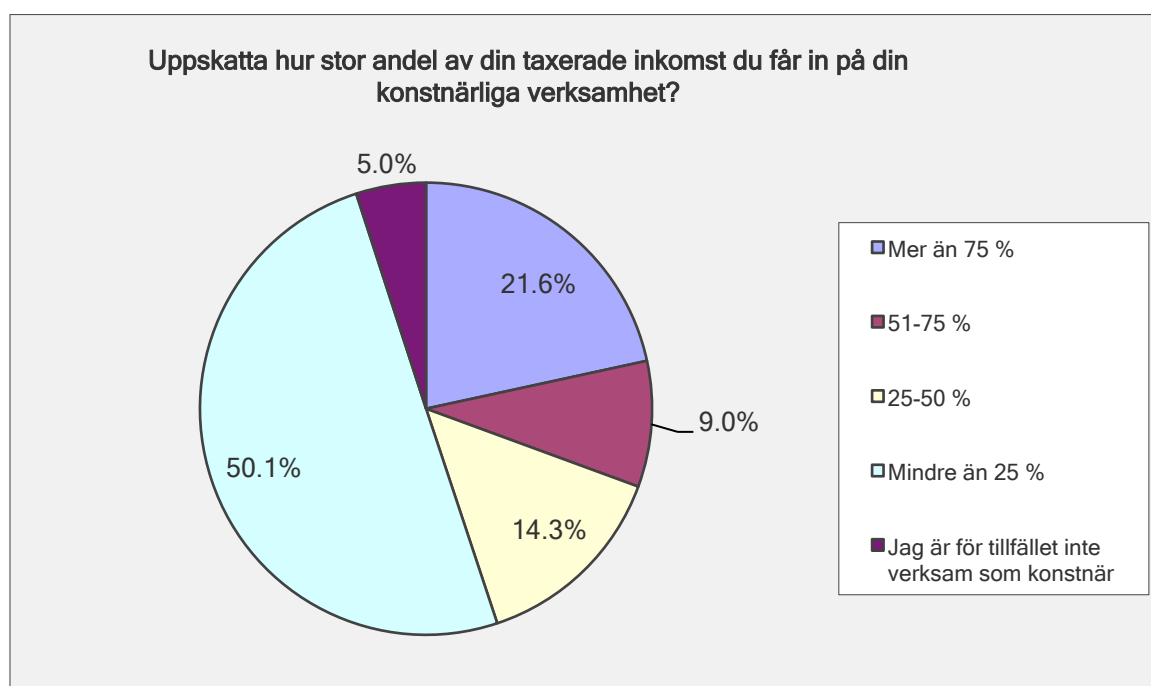
Var tionde (9,3 %) konstnär har en årsinkomst på över 300 000 kr.

	0 kronor	1-50 000 kronor	50 001-100 000 kronor	100 001-160 000 kronor	160 001-200 000 kronor	200 001-300 000 kronor	300 001-400 000 kronor	400 001-600 000 kronor	Mer än 600 000 kronor	Totalt
Q3: Kvinna	6,34% 102	21,08% 339	17,97% 289	21,95% 353	13,00% 209	13,31% 214	4,04% 65	1,74% 28	0,56% 9	1 608
Q3: Man	4,25% 33	18,04% 140	14,05% 109	21,13% 164	13,53% 105	14,05% 109	10,18% 79	2,96% 23	1,93% 15	777
Totalt antal svarade	135	479	398	517	314	323	144	51	24	2384

Jämfört med 2011 års enkät finns det betydelsefulla skillnader i vissa intervall. Kvinnliga konstnärer återfanns redan 2011 i de lägre inkomstintervallerna i högre grad än sina manliga kollegor. Mönstret går igen i 2014 års undersökning men har ökat något. 2011 uppgav 65,67 procent av kvinnorna och 60,85 procent av männen att inkomsten var mindre än 160 000 kronor, 2014 är motsvarade siffror 67,34 procent och 57,92. Något fler kvinnliga konstnärer har mycket låga inkomster, medan något fler av männen har ökat sina inkomster.

Mellan inkomstintervallen 100 000 – 160 000 kronor och 160 001- 200 000 kronor uppstår en brytpunkt där män och kvinnor byter plats. Kvinnor dominerar i inkomstintervallen 0-160 000 kronor medan de manliga kollegorna är överrepresenterade i intervallen 160 001-till mer än 600 000 kronor.

Bland årsinkomstuppgifter som ligger mellan 160 001-200 000 kronor och 200 001-300 000 återfinns 26 procent av kvinnorna och nästan 28 procent av männen. I inkomstintervallerna 300 001 kronor till 600 000 kronor finns 6 procent av de kvinnliga konstnärerna och 13 procent av de manliga konstnärerna. Alltså dubbelt så många män som kvinnor procentuellt sett. I det högsta inkomstintervallet går det procentuellt sett 3,5 män på en kvinna.

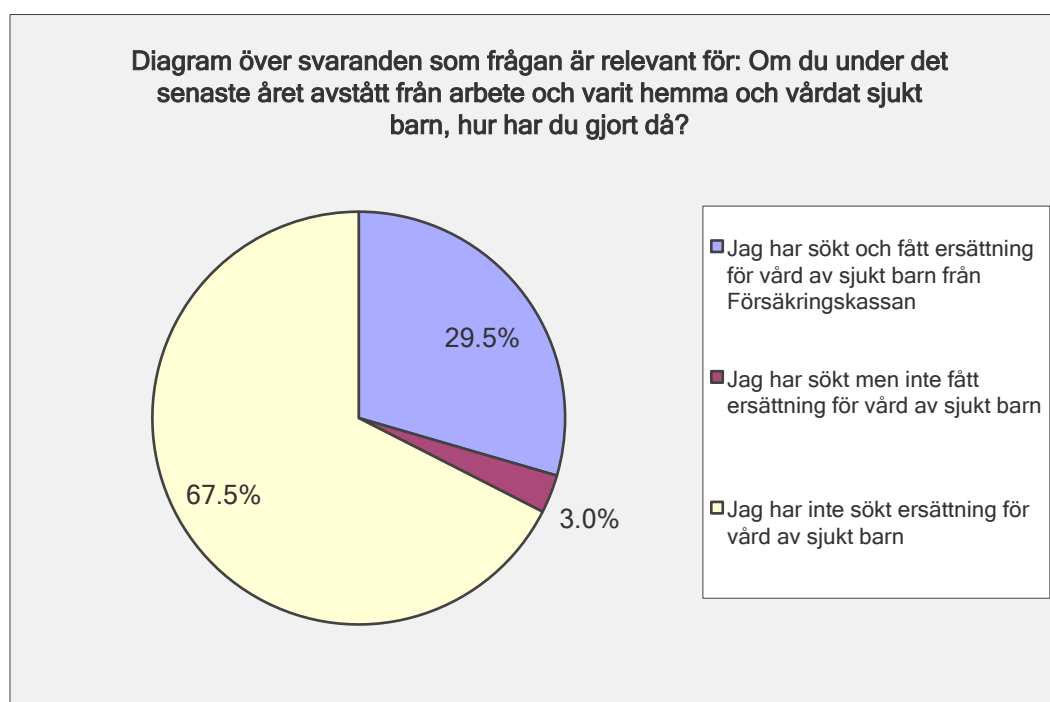

Ett fåtal bild- och formkonstnärer kan försörja sig helt på sin konstnärliga verksamhet. Varannan person har uppgett att den konstnärliga verksamheten bidrar med mindre än 25 procent av den taxerade inkomsten. Tre av tio svaranden får in mer än hälften av sin taxerade inkomst på sitt konstnärskap. För bara 21,6 procent av konstnärerna står den konstnärliga verksamheten för 75 procent eller mer av den totala inkomsten. I 2011 års enkät var motsvarande siffra 26,4 procent.

	Mer än 75 %	51-75 %	25-50 %	Mindre än 25 %	Jag är för tillfället inte verksam som konstnär	Totalt
Q3: Kvinna	19,66% 315	8,74% 140	13,48% 216	52,43% 840	5,68% 91	1 602
Q3: Man	25,52% 196	9,77% 75	15,76% 121	45,70% 351	3,39% 26	769
Totalt antal svarade	511	215	337	1191	117	2370

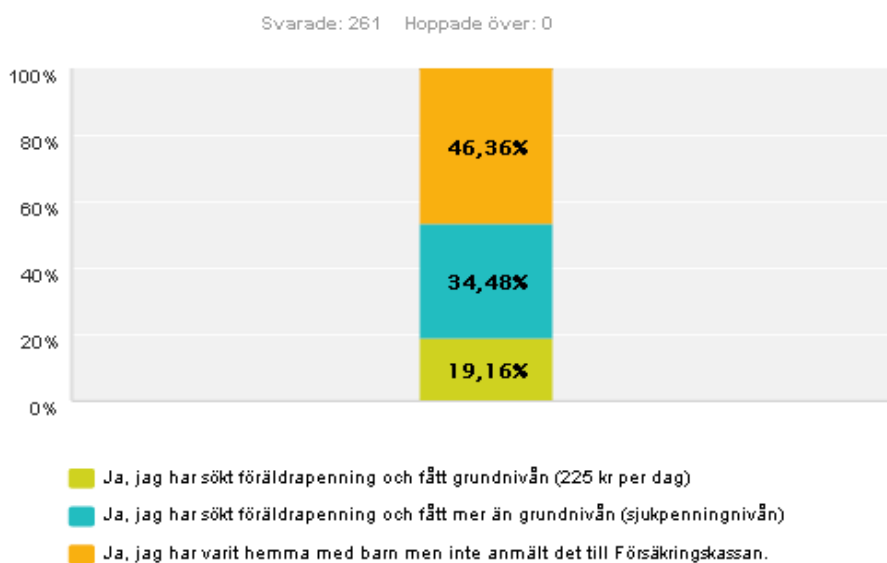
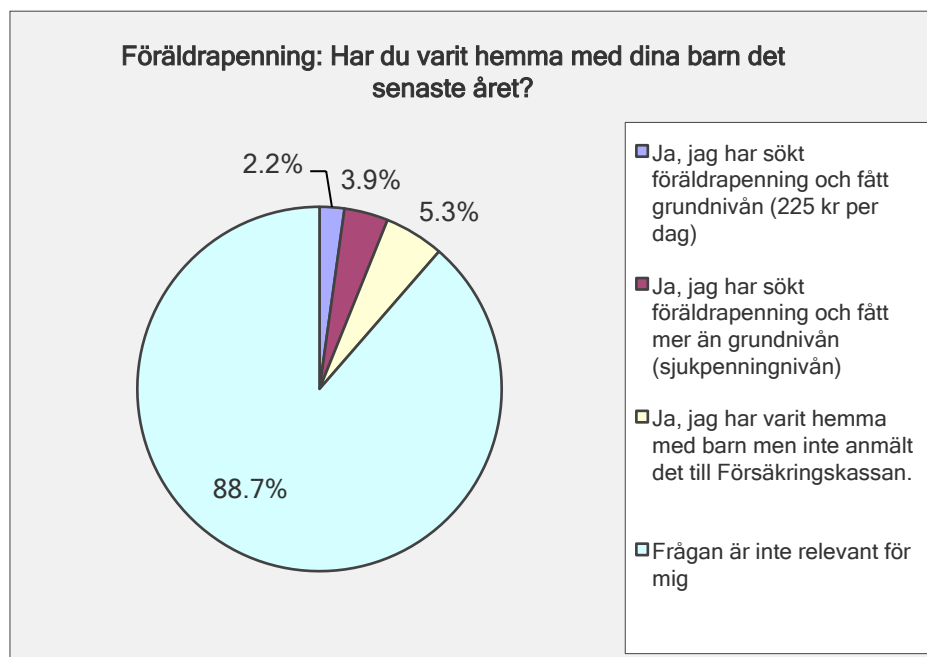
Antalet konstnärer, och det gäller båda för kvinnor och män, som får in mer än 75 procent av inkomsterna från den konstnärliga verksamheten minskar alltså betydligt. 2011 svarade 34,35 procent av männen och 22,99 procent av kvinnorna att de fick in 75 procent eller mer på sin konstnärliga verksamhet. I 2014 års enkät finns 25,52 procent av männen och 19,66 procent av kvinnorna i samma intervall.

Enkät svar: Socialförsäkringssystemen

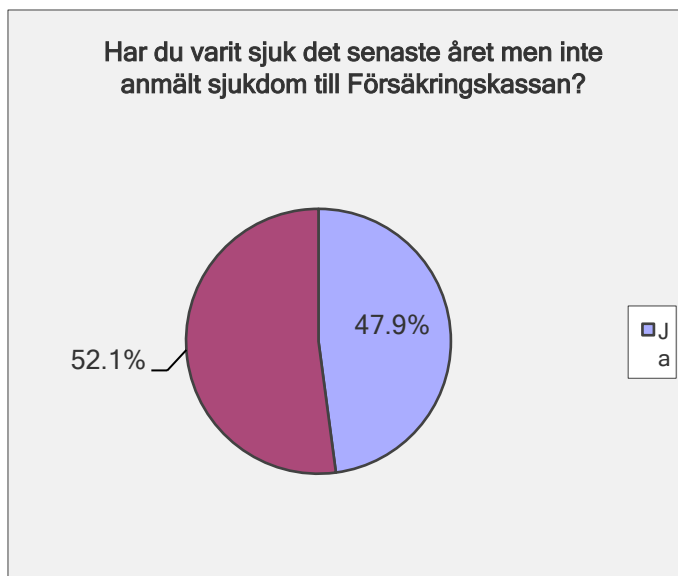

Svarsval	Svar
Jag har sökt och fått ersättning för vård av sjukt barn från Försäkringskassan	5,06% 118
Jag har sökt men inte fått ersättning för vård av sjukt barn	0,51% 12
Jag har inte sökt ersättning för vård av sjukt barn	11,58% 270
Frågan är inte relevant för mig	82,84% 1 931
Totalt	2 331

För åtta av tio är frågan om man det senaste året avstått från arbete och varit hemma och vårdat sjukt barn inte relevant. Av de 400 konstnärer som varit hemma med vård av sjukt barn har nästan sju av tio, 67,5 procent, inte brytt sig om att söka ersättning från Försäkringskassan. Tre av tio, 29,5 procent har sökt och fått ersättning, medan 3 procent har sökt och inte fått ersättning.

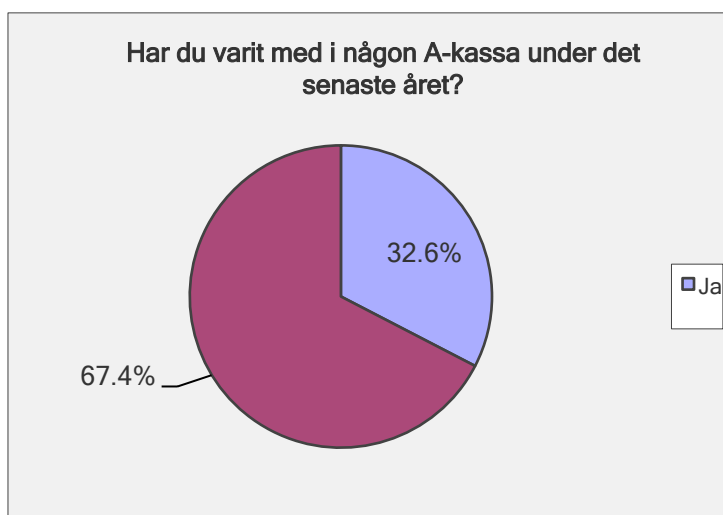

Hela 88,67 (2 042 av 2 303 personer) procent uppger att frågan inte är relevant för dem. Av de 261 personer som svarat har nästan hälften, 46,4 procent, varit hemma med barn utan att anmäla det till Försäkringskassan. Närmare två av tio, 19,2 procent, har sökt föräldrapenning och fått grundnivån medan fler än tre av tio, 34,5 procent, sökt föräldrapenning och fått mer än grundnivån.

	Ja	Nej	Totalt
Q3: Kvinna	48,62% 776	51,38% 820	1 596
Q3: Man	46,55% 358	53,45% 411	769
Totalt antal svarade	1134	1231	2365

Nästan hälften av de svaranden, 47,87 procent, svarar att de varit sjuka någon gång det senaste året utan att anmäla det till Försäkringskassan. Det är något mer kvinnor än män som varit sjuka utan att anmäla det till Försäkringskassan.

Majoriteten av de svarande konstnärerna är inte anslutna till någon a-kassa. I jämförelse mellan könen är det något fler män (71,19 procent) än kvinnor (65,39 procent) som inte är med i a-kassan.